

Teismo praktikos rinkinys

TEISINGUMO TEISMO (penktoji kolegija) SPRENDIMAS

2018 m. birželio 28 d.*

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Teismų bendradarbiavimas civilinėse bylose – Jurisdikcija ir teismo sprendimų, susijusių su santuoka ir tėvų pareigomis, pripažinimas ir vykdymas – Reglamentas (EB) Nr. 2201/2003 – 8 straipsnio 1 dalis – Vaiko nuolatinė gyvenamoji vieta – Kūdikis – Lemiamos aplinkybės nustatant šią gyvenamąją vietą“

Byloje C-512/17

dėl *Sąd Rejonowy Poznań – Stare Miasto w Poznaniu* (Poznań-Stare Miasto apylinkės teismas, Lenkija) 2017 m. rugpjūčio 16 d. nutartimi, kurią Teisingumo Teismas gavo 2017 m. rugpjūčio 22 d., pagal SESV 267 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje, inicijuotoje

HR,

dalyvaujant:

KO,

Prokuratura Rejonowa Poznań Stare Miasto w Poznaniu,

TEISINGUMO TEISMAS (penktoji kolegija),

kuri sudaro kolegijos pirmininkas J. L. da Cruz Vilaça (pranešėjas), teisėjai E. Levits, A. Borg Barthet, M. Berger ir F. Biltgen,

generalinis advokatas N. Wahl,

kancleris A. Calot Escobar,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

- HR, atstovaujamos *adwokat* A. Kastelik-Smaza,
- KO, atstovaujamo *adwokat* K. Obrębska-Czyż,
- Lenkijos vyriausybės, atstovaujamos B. Majczyna,
- Čekijos vyriausybės, atstovaujamos M. Smolek, J. Vlácil ir A. Kasalická,
- Europos Komisijos, atstovaujamos M. Wilderspin ir D. Milanowska,

* Proceso kalba: lenkų.

atsižvelgęs į sprendimą, priimtą susipažinus su generalinio advokato nuomone, nagrinėti bylą be išvados,

priima šį

Sprendimą

- 1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl 2003 m. lapkričio 27 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 2201/2003 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų, susijusių su santuoka ir tėvų pareigomis, pripažinimo bei vykdymo, panaikinančio Reglamentą (EB) Nr. 1347/2000 (OL L 338, 2003, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 19 sk., 6 t., p. 243), 8 straipsnio 1 dalies išaiškinimo.
- 2 Šis prašymas pateiktas nagrinėjant HR iniciuotą bylą dėl prašymo nustatyti tėvų pareigų jos mažametei dukrai vykdymo tvarką.

Teisinis pagrindas

Reglamentas Nr. 2201/2003

- 3 Reglamento Nr. 2201/2003 12 konstatuojamojoje dalyje nustatyta:

„Jurisdikcijos pagrindai, susiję su tėvų pareigomis, nustatyti šiame reglamente, yra suformuluoti kuo lab[iau] atsižvelgiant į vaiko interesus, ypač į artumo kriterijų. Tai reiškia, kad jurisdikcija turėtų pirmiausiai priklausyti vaiko nuolatinės gyvenamosios vietos valstybei narei [valstybės narės teismams], išskyrus tam tikrus vaiko gyvenamosios vietos pakeitimo atvejus arba pagal tėvų pareigų turėtojų susitarimą.“
- 4 Šio reglamento 2 straipsnio 9 punkte „globos teisės“ apibrėžiamos kaip apimančios „teises ir pareigas, susijusias su vaiko priežiūra, ypač teisę nustatyti vaiko gyvenamąją vietą“.
- 5 Šio reglamento II skyriaus „Jurisdikcija“ 2 skirsnis „Tėvų pareigos“ apima 8–15 straipsnius.
- 6 Reglamento Nr. 2201/2003 8 straipsnyje „Bendroji jurisdikcija“ numatyta:

„1. Valstybės narės teismai turi jurisdikciją bylose, susijusiose su tėvų pareigomis vaikui, kurio nuolatinė gyvenamoji vieta tuo metu, kai byla patenka jų žinion, yra toje valstybėje narėje.

2. Šio straipsnio 1 daliai taikomos 9, 10 ir 12 straipsnių nuostatos [Šio straipsnio 1 dalis taikoma nepažeidžiant 9, 10 ir 12 straipsnių nuostatų].“
- 7 Šio reglamento 12 straipsnio „Jurisdikcijos prorogacija“ 3 dalyje nustatyta:

„Valstybės narės teismai taip pat turi jurisdikciją tėvų pareigoms kitose bylose, nei nurodyta šio straipsnio 1 dalyje, jeigu:

 - a) vaikas turi esminį ryšį su ta valstybe nare, pavyzdžiui, dėl to, kad vienas iš tėvų pareigų turėtojų toje valstybėje narėje turi nuolatinę gyvenamąją vietą arba kad vaikas yra tos valstybės narės pilietis;

arba [ir]

 - b) teismų jurisdikcijai, teismui priėmus bylą savo žinion, aiškiai išreikštu ar kitoku nedviprasmišku būdu pritarė visos bylos šalys, ir ji labiausiai atitinka vaiko interesus.“

- 8 Reglamento Nr. 2201/2003 15 straipsnyje „Perdavimas teismui, geriau tinkančiam nagrinėti bylą“ nustatyta:

„1. Išimties tvarka valstybės narės teismai, turintys jurisdikciją nagrinėti bylą iš esmės, manydami, kad kuris nors kitos valstybės narės, su kuria vaiką sieja konkretus ryšys, teismas būtų tinkamesnis nagrinėti bylą ar kurią nors konkrečią jos dalį, ir jei tai labiausiai atitinka vaiko interesus, gali:

- a) sustabdyti atitinkamą bylą arba jos dalį [sustabdyti atitinkamos bylos ar jos dalies nagrinėjimą] ir paraginti šalis pateikti pareiškimą tos kitos valstybės narės teismui pagal šio straipsnio 4 dalį arba
- b) prašyti kitos valstybės narės teismą prisiimti jurisdikciją pagal šio straipsnio 5 dalį.

<...>

3. Vaikas laikomas turinčiu konkretų ryšį su valstybe nare, kaip minėta šio straipsnio 1 dalyje, jei ta valstybė narė:

<...>

- c) yra vaiko pilietybės vieta; <...>

<...>“

Lenkijos teisė

- 9 Pagal ginčui pagrindinėje byloje taikomos redakcijos 1964 m. lapkričio 17 d. *ustawa – Kodeks postępowania cywilnego* (Įstatymas dėl Civilinio proceso kodekso, *Dz. U.* 2016, 1822 pozicija, toliau – Civilinio proceso kodeksas) 579, 582 ir 582¹ straipsnius bylos dėl tėvų valdžios suteikimo, esminę reikšmę vaiko interesams turinčių klausimų išsprendimo ir bendravimo su vaiku teisių nagrinėjamos ne ginčo tvarka.
- 10 Pagal Civilinio proceso kodekso 1099 straipsnio 1 dalį bylą nagrinėjantis teismas bet kurioje proceso stadijoje savo iniciatyva nagrinėja Lenkijos teismų jurisdikcijos klausimą. Nustatęs, kad jie jurisdikcijos neturi, teismas pripažįsta pareiškimą dėl bylos iškėlimo nepriimtiniu.
- 11 Pagal Civilinio proceso kodekso 386 straipsnio 6 dalį teisinis vertinimas ir nurodymai dėl tolesnio bylos nagrinėjimo apeliacinės instancijos teismo sprendimo motyvuojamojoje dalyje yra privalomi teismui, kuriam byla grąžinta nagrinėti iš naujo, ir pačiam apeliacinės instancijos teismui, kai jis iš naujo nagrinėja bylą. Pagal Civilinio proceso kodekso 13 straipsnio 2 dalį ši nuostata pagal analogiją taikoma bylose, nagrinėjamos ne ginčo tvarka.

Pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai

- 12 Nuo 2005 m. HR gyvena Briuselyje (Belgija), kur dirba pareigūne Europos išorės veiksmų tarnyboje (EIVT) pagal neterminuotą darbo sutartį. KO yra Belgijos pilietis ir taip pat gyvena Briuselyje.
- 13 HR ir KO susipažino 2013 m. 2014 m. birželio mėn. jie apsigyveno kartu Briuselyje. 2015 m. balandžio 16 d. tame pačiame mieste jiems gimė dukra MO; ji turi dvigubą Lenkijos ir Belgijos pilietybę. Iš prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad ir HR, ir KO yra tėvų pareigų vaikui turėtojai.

- 14 Po MO gimimo HR, KO sutikus, kelis kartus kartu su dukra lankėsi Lenkijoje per motinystės atostogas, kasmetines atostogas ir šventes; šio laikino buvimo laikotarpiai kartais siekė iki trijų mėnesių. Šiais laikotarpiais HR kartu su vaiku gyveno pas savo tėvus Przesieka gyvenvietėje (Lenkija) arba bute Poznanėje (Lenkija), kurį ji įsigijo 2013 m.
- 15 2016 m. rugpjūčio mėn. HR ir KO išsiskyrė ir nuo to laiko gyvena atskirai Briuselyje. MO gyvena kartu su HR. Pagal susitarimą su HR KO matosi su dukra kartą per savaitę šeštadieniais nuo 10.00 iki 16.00 val. KO savo bute įrengė dukrai kambarį. Be to, tėvai dalyvavo mediacijos procedūroje siekdami išspręsti jų pareigų MO klausimą. Tačiau 2016 m. lapkričio mėn. ši procedūra buvo nutraukta.
- 16 MO nelanko nei lopšelio, nei darželio. HR motina kasdien padeda jai rūpintis vaiku. Anksčiau šią pagalbą jai teikė lenkų kilmės auklė. HR ir MO gyvenamoji vieta deklaruota Belgijoje ir Lenkijoje. HR ir jos šeima su vaiku bendrauja lenkiškai, o KO – prancūziškai. Jų dukra daugiausia kalba lenkų kalba ir geriausia supranta šią kalbą.
- 17 HR ketina kartu su MO nuolat apsigyventi Lenkijoje, tačiau KO tam prieštarauja. 2016 m. spalio 10 d. HR kreipėsi į *Sąd Rejonowy Poznań-Stare Miasto w Poznaniu* (Poznań-Stare Miasto apylinkės teismas, Lenkija) su prašymu, pirma, nustatyti, kad MO gyvenamoji vieta yra kartu su HR, ir, antra, nustatyti KO bendravimo su vaiku teises.
- 18 2016 m. lapkričio 2 d. nutartimi *Sąd Rejonowy Poznań-Stare Miasto w Poznaniu* (Poznań-Stare Miasto apylinkės teismas) atmetė šį prašymą atsižvelgdamas į Lenkijos teismų tarptautinės jurisdikcijos nebuvimą. Anot šio teismo, kadangi HR gyvena ir dirba Briuselyje, o MO gyvena kartu su ja, vaiko nuolatinė gyvenamoji vieta yra Belgijoje. Todėl, remiantis Reglamento Nr. 2201/2003 8 straipsnio 1 dalimi, Belgijos teismai turi jurisdikciją spręsti tėvų pareigų MO klausimą. Tai, kad HR kartu su vaiku dažnai lanko Lenkijoje gyvenančią šeimą ir kad šioje valstybėje narėje jai nuosavybės teise priklauso butas, neturi įtakos šiai išvadai.
- 19 2016 m. lapkričio 17 d. HR apskundė šią nutartį *Sąd Okręgowy w Poznaniu* (Poznanės apygardos teismas, Lenkija). 2017 m. vasario mėn. KO kreipėsi į Briuselio teismą su prašymu dėl tėvų pareigų MO nustatymo. Tačiau šis teismas sustabdė bylos nagrinėjimą iki Lenkijos teismuose vykstančio proceso pabaigos.
- 20 2017 m. kovo 28 d. nutartimi *Sąd Okręgowy w Poznaniu* (Poznanės apygardos teismas) panaikino *Sąd Rejonowy Poznań-Stare Miasto w Poznaniu* (Poznań-Stare Miasto apylinkės teismas) nutartį ir pripažino, kad pagal Reglamento Nr. 2201/2003 8 straipsnio 1 dalį Lenkijos teismai turi jurisdikciją nagrinėti pagrindinėje byloje pateiktą prašymą.
- 21 Šiuo klausimu apeliacinės instancijos teismas nusprendė, kad prašymo pateikimo dieną MO nuolatinė gyvenamoji vieta buvo Lenkijoje. Tuo klausimu šis teismas priminė, kad pagal Teisingumo Teismo jurisprudenciją, visų pirmą pagal 2010 m. gruodžio 22 d. Sprendimą *Mercredi* (C-497/10 PPU, EU:C:2010:829), vaiko nuolatinė gyvenamoji vieta atitinka vietą, atspindinčią tam tikrą vaiko integraciją į socialinę ir šeiminingą aplinką. Apeliacinės instancijos teismo nuomone, MO, kuriai prašymo pateikimo dieną buvo 18 mėnesių, nebuvo integravusis į socialinę aplinką Belgijoje: nelankė ten nei lopšelio, nei darželio, neturėjo šios tautybės auklės, o vienintelis su šia aplinka susijęs asmuo, su kuriuo ji bendravo, buvo jos tėvas. Nuo 2016 m. rugsėjo mėn. MO šeiminingą aplinką sudarė tik jos motina, kuri kasdien ja rūpinosi. Kita vertus, per motiną ir jos šeimą MO yra susijusi su Lenkijos tradicijomis ir kultūra, nes turėjo auklę lenkę ir bendrauja daugiausia lenkų kalba, Lenkijoje leido atostogas, šventes, didžiąją HR motinystės atostogų dalį, šioje valstybėje narėje ji buvo pakrikštyta.
- 22 Be to, anot to paties teismo, tai, kad HR ir KO nebuvo sudarę santuokos ir neįsigijo buto Briuselyje, rodo, kad HR neketino būti Belgijoje ilgiau, nei to reikia dėl jos darbo pobūdžio. Atvirkščiai, tai kad ji nusipirko butą Poznanėje, taip pat dažni ir ilgalaikiai vizitai į Lenkiją akivaizdžiai rodo, kad ji ketino grįžti nuolat gyventi į šią valstybę narę.

- 23 2017 m. balandžio mėn. Belgijos prokuroras nustatė MO neterminuotą draudimą išvykti iš Belgijos. Vis dėlto HR gavo leidimą apsilankyti su vaiku Lenkijoje nuo 2017 m. liepos 11 d. iki 2017 m. rugpjūčio 12 d.
- 24 Panaikinus pirmą *Sąd Rejonowy Poznań-Stare Miasto w Poznaniu* (Poznań-Stare Miasto apylinkės teismas) nutartį, šis teismas iš naujo nagrinėja pagrindinę bylą. 2017 m. birželio 19 d. HR papildomai paprašė šio teismo sutikimo išvežti MO į Lenkiją.
- 25 Šio teismo nuomone, atsižvelgiant į Teisingumo Teismo jurisprudenciją, visų pirma į 2010 m. gruodžio 22 d. Sprendimą *Mercredi* (C-497/10 PPU, EU:C:2010:829), jo nagrinėjamoje byloje sąvoką „nuolatinė gyvenamoji vieta“, kaip ji suprantama pagal Reglamento Nr. 2201/2003 8 straipsnio 1 dalį, galima aiškinti dvejopai.
- 26 Kūdikio, kaip antai MO, nuolatinę gyvenamąją vietą galima nustatyti atsižvelgiant tik į integravimąsi, kurį nulėmė vaiku kasdien besirūpinantis vienas iš tėvų. Šiuo požiūriu lemiamą reikšmę turi vaiko ryšiai su šio vieno iš tėvų pilietybės valstybe narė; šiuos ryšius įrodo tai, kad vaikas lankosi šioje valstybėje per šventes ir šio vieno iš tėvų atostogas, joje gyvena vaiko seneliai ir tolimesni giminaičiai iš šio vieno iš tėvų pusės, joje vaikas buvo pakrikštytas ir jos valstybine kalba daugiausia kalba.
- 27 Tačiau taip pat galima atsižvelgti ir į kitas aplinkybes, visų pirma į tai, kad vaikas nuolat gyvena konkrečioje valstybėje narėje, juo kasdien besirūpinantis vienas iš tėvų dirba šioje valstybėje, vaikas šioje valstybėje naudojasi medicinos pagalba ir joje nuolat gyvena kitas iš tėvų, šios valstybės pilietis, su kuriuo vaikas palaiko nuolatinius santykius.
- 28 Šiomis aplinkybėmis *Sąd Rejonowy Poznań-Stare Miasto w Poznaniu* (Poznań-Stare Miasto apylinkės teismas) nutarė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

„1. Ar [Reglamento Nr. 2201/2003] 8 straipsnio 1 dalis šios bylos aplinkybėmis turi būti aiškinama taip, kad:

18 mėnesių vaiko nuolatinė gyvenamoji vieta yra valstybėje narėje, kurioje vaikas yra tam tikra apimtimi integravęsis į socialinę ir šeiminingą aplinką dėl tokių aplinkybių: vieno iš tėvų, kuris kasdien rūpinasi vaiku, pilietybės, dėl to, kad vaikas kalba valstybine šios valstybės narės kalba, yra krikštytas joje, lankosi šioje valstybėje ir būna joje iki trijų mėnesių per šventes ir šio vieno iš tėvų vaiko priežiūros atostogas, ir dėl vaiko santykių su šio vieno iš tėvų šeima,

jeigu vaikas su tuo pačiu vienu iš tėvų likusį laiką gyvena kitoje valstybėje narėje, kurioje šis vienas iš tėvų dirba pagal neterminuotą darbo sutartį, ir vaikas šioje valstybėje reguliariai, tačiau ribotą laiką bendrauja su kitu iš tėvų ir jo šeima?

2. Ar pagal Reglamento Nr. 2201/2003 8 straipsnio 1 dalį nustatant 18 mėnesių vaiko nuolatinę gyvenamąją vietą, jeigu vaiku dėl jo amžiaus kasdien rūpinasi tik vienas iš tėvų, o su kitu iš tėvų vaikas bendrauja reguliariai, tačiau ribotą laiką ir jeigu tėvai nesutaria dėl tėvų pareigų vykdymo ir bendravimo su vaiku, vertinant vaiko integraciją į socialinę ir šeiminingą aplinką reikia vienodai atsižvelgti į vaiko ryšius su kiekvienu iš tėvų, o gal reikia labiau atsižvelgti į ryšius su tuo iš tėvų, kuris kasdien rūpinasi vaiku?“

Procesas Teisingumo Teisme

- 29 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas paprašė jo prašymą nagrinėti pagal Teisingumo Teismo procedūros reglamento 107 straipsnyje numatytą prejudicinio sprendimo priėmimo skubos tvarka procedūrą. 2017 m. rugsėjo 6 d. penktoji kolegija, išklausiusi generalinį advokatą, nusprendė netenkinti šio prašymo.
- 30 Vis dėlto 2017 m. lapkričio 15 d. Teisingumo Teismo pirmininkas nusprendė, kad remiantis Procedūros reglamento 53 straipsnio 3 dalimi šiai bylai turi būti suteikta pirmenybė kitų bylų atžvilgiu.

Dėl prejudicinių klausimų

Dėl priimtinumų

- 31 Visų pirma, HR ginčija prašymo priimti prejudicinį sprendimą priimtinumą, nes nesutinka su šiame prašyme pateiktu, kaip ji pati mano, neišsamiu ir klaidinančiu faktų aprašymu. Anot HR, jau formuluodamas prejudicinius klausimus prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas sumenkino esamus MO ryšius su Lenkija.
- 32 Šiuo klausimu pakanka priminti, kad per SESV 267 straipsnyje numatytą procedūrą, pagrįstą aiškiu nacionalinių teismų ir Teisingumo Teismo funkcijų atskyrimu, pastarasis turi teisę aiškinti Sąjungos nuostatas ar spręsti dėl jų galiojimo tik remdamasis nacionalinio teismo nurodytomis faktinėmis aplinkybėmis. Nustatyti ir vertinti faktines bylos aplinkybes yra šio nacionalinio teismo kompetencija (šiuo klausimu žr. 2015 m. rugsėjo 3 d. Sprendimo *Costea*, C-110/14, EU:C:2015:538, 13 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją ir 2016 m. liepos 21 d. Sprendimo *Argos Supply Trading*, C-4/15, EU:C:2016:580, 29 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).
- 33 Taigi Teisingumo Teismas neturi spręsti galimų nesutarimų dėl faktinių bylos aplinkybių. Kita vertus, jis turi aiškinti Reglamentą Nr. 2201/2003, atsižvelgdamas į priimti prejudicinį sprendimą pateikuso teismo nurodytas prielaidas.
- 34 Antra, HR ginčija būtinybę pateikti prejudicinius klausimus. Šiuo aspektu ji abejoja, ar Teisingumo Teismo atsakymas dėl Lenkijos teismų tarptautinės jurisdikcijos dar turės reikšmės, atsižvelgiant į laikotarpį, praėjusį nuo prašymo nustatyti tėvų pareigas MO pateikimo. Ji mano, kad šiame etape vaiko interesus labiau atitiktų bylos išsprendimas iš esmės. Be to, jos teigimu, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš tiesų neturi abejonių dėl Sąjungos teisės aiškinimo ir siekia tik kad Teisingumo Teismas patvirtintų kitokių faktų vertinimą, nei pateikė *Sąd Okręgowy w Poznaniu* (Poznanės apygardos teismas), tačiau toks vertinimas nepatenka į Teisingumo Teismo jurisdikciją.
- 35 Šiuo klausimu primintina, kad Teisingumo Teismui ir nacionaliniams teismams bendradarbiaujant, kaip numatyta SESV 267 straipsnyje, tik nacionalinis teismas, atsižvelgdamas į konkrečios bylos aplinkybes, turi įvertinti tai, ar jo sprendimui priimti būtinas prejudicinis sprendimas, ir Teisingumo Teismui pateikiamų klausimų svarbą (šiuo klausimu žr. 2013 m. kovo 14 d. Sprendimo *Allianz Hungria Biztosító ir kt.*, C-32/11, EU:C:2013:160, 19 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).
- 36 Tuo remiantis darytina išvada, kad nagrinėjamu atveju tik prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas kompetentingas nuspręsti, ar, nepaisant *Sąd Okręgowy w Poznaniu* (Poznanės apygardos teismas) nutarties, jam kyla abejonių dėl Reglamento Nr. 2201/2003 aiškinimo ir dėl to būtina pateikti šį prašymą.
- 37 Šiomis aplinkybėmis prašymas priimti prejudicinį sprendimą yra priimtinas.

Dėl esmės

- 38 Savo dviem klausimais, kuriuos reikia nagrinėti kartu, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, kaip reikia aiškinti Reglamento Nr. 2201/2003 8 straipsnio 1 dalyje vartojamą sąvoką „vaiko nuolatinė gyvenamoji vieta“ ir visų pirma kokie požymiai leidžia nustatyti kūdikio nuolatinę gyvenamąją vietą tokiomis kaip pagrindinės bylos aplinkybėmis.
- 39 Šio klausimu primintina, kad pagal šią nuostatą valstybės narės teismai turi jurisdikciją bylose, susijusiose su tėvų pareigomis vaikui, kurio nuolatinė gyvenamoji vieta tuo metu, kai byla patenka jų žinion, yra toje valstybėje narėje.
- 40 Kadangi šiame reglamente neapibrėžta sąvoka „vaiko nuolatinė gyvenamoji vieta“ ir šiuo aspektu nėra nuorodos į valstybių narių teisę, Teisingumo Teismas ne kartą nusprendė, kad tai yra savarankiška Sąjungos teisės sąvoka, kurią reikia aiškinti atsižvelgiant į nuostatų, kuriose vartojama ši sąvoka, kontekstą ir Reglamento Nr. 2201/2003 tikslus, visų pirma jo 12 konstatuojamojoje dalyje nurodytą tikslą nustatyti jurisdikcijos taisykles kuo labiau atsižvelgiant į vaiko interesus, ypač į artumo kriterijų (2009 m. balandžio 2 d. Sprendimo *A*, C-523/07, EU:C:2009:225, 31, 34 ir 35 punktai; 2010 m. gruodžio 22 d. Sprendimo *Mercredi*, C-497/10 PPU, EU:C:2010:829, 44–46 punktai; 2014 m. spalio 9 d. Sprendimo *C*, C-376/14 PPU, EU:C:2014:2268, 50 punktas ir 2017 m. birželio 8 d. Sprendimo *OL*, C-111/17 PPU, EU:C:2017:436, 40 punktas).
- 41 Remiantis Teisingumo Teismo jurisprudencija, vaiko nuolatinė gyvenamoji vieta turi būti nustatoma atsižvelgiant į visas kiekvienam konkrečiam atvejui būdingas faktines aplinkybes. Be fizinio vaiko buvimo tam tikroje valstybėje narėje, reikia atsižvelgti ir į kitus veiksnius, galinčius atskleisti, kad toks buvimas visai nėra laikinas ar atsitiktinis ir kad ten gyvendamas vaikas yra tam tikra apimtimi integravęsis į socialinę ir šeiminių aplinką (šiuo klausimu žr. 2009 m. balandžio 2 d. Sprendimo *A*, C-523/07, EU:C:2009:225, 37 ir 38 punktus; 2010 m. gruodžio 22 d. Sprendimo *Mercredi*, C-497/10 PPU, EU:C:2010:829, 44 ir 47–49 punktus ir 2017 m. birželio 8 d. Sprendimo *OL*, C-111/17 PPU, EU:C:2017:436, 42 ir 43 punktus).
- 42 Iš šios jurisprudencijos matyti, kad vaiko nuolatinė gyvenamoji vieta, kaip ji suprantama pagal Reglamentą Nr. 2201/2003, yra vieta, kur faktiškai yra jo gyvenimo centras. Taikydamas Reglamentą Nr. 2201/2003 8 straipsnio 1 dalį, bylą nagrinėjantis teismas turi nustatyti, kur buvo šis centras prašymo nustatyti tėvų pareigas vaikui pateikimo momentu.
- 43 Šiuo tikslu paprastai reikia atsižvelgti į tokius veiksnius: vaiko buvimo įvairių atitinkamų valstybių narių teritorijoje, kur vaikas lankėsi, trukmę, reguliarumą, sąlygas ir priežastis, mokyklos lankymo vietą ir sąlygas, taip pat šeiminius ir socialinius vaiko ryšius tose valstybėse narėse (šiuo klausimu žr. 2009 m. balandžio 2 d. Sprendimo *A*, C-523/07, EU:C:2009:225, 39 punktą).
- 44 Be to, kai vaikas nėra mokyklinio amžiaus, juo labiau kai jis yra kūdikis, nustatant jo gyvenimo centro buvimo vietą ypatingą reikšmę turi aplinkybės, susijusios su atitinkamu asmeniu ar asmenimis, su kuriais vaikas gyvena, kurie faktiškai turi jo globos teises ir kasdien juo rūpinasi, o paprastai tai yra vaiko tėvai. Teisingumo Teismas yra pažymėjęs, kad tokio vaiko aplinka iš esmės yra šeiminių, nulemta šio asmens arba asmenų, ir kad vaikas neišvengiamai yra jų supančios socialinės ir šeiminių aplinkos dalis (šiuo klausimu žr. 2010 m. gruodžio 22 d. Sprendimo *Mercredi*, C-497/10 PPU, EU:C:2010:829, 53–55 punktus).
- 45 Taigi, jei toks kūdikis kasdien gyvena su savo tėvais, reikia, be kita ko, nustatyti jų nuolatinio buvimo vietą, kurioje jie yra integravęsi į socialinę ir šeiminių aplinką. Šiuo tikslu reikia atsižvelgti į tokius veiksnius, kaip jų buvimo įvairių atitinkamų valstybių narių teritorijoje trukmė, reguliarumas, sąlygos ir priežastys, taip pat į jų ir vaiko ten palaikomus šeiminius ir socialinius santykius (šiuo klausimu žr. 2010 m. gruodžio 22 d. Sprendimo *Mercredi*, C-497/10 PPU, EU:C:2010:829, 55 ir 56 punktus).

- 46 Galiausia nustatant vaiko nuolatinę gyvenamąją vietą taip pat galima atsižvelgti į tėvų ketinimą nuolat apsigyventi su vaiku tam tikroje valstybėje narėje, jei jis išreikštas konkrečiomis priemonėmis (šiuo klausimu žr. 2009 m. balandžio 2 d. Sprendimo *A*, C-523/07, EU:C:2009:225, 40 punktą; 2014 m. spalio 9 d. Sprendimo *C*, C-376/14 PPU, EU:C:2014:2268, 52 punktą ir 2017 m. birželio 8 d. Sprendimo *OL*, C-111/17 PPU, EU:C:2017:436, 46 punktą).
- 47 Priminus šiuos bendrus samprotavimus, pažymėtina, kad, kaip matyti iš prašymo priimti prejudicinį sprendimą, nagrinėjamu atveju vaikas MO gimė ir gyvena Briuselyje su abiem savo tėvais, o kai išsiskyrę šie pateikė prašymą nustatyti tėvų pareigų vykdymo tvarką, vaikas tebegyveno Briuselyje su HR, kuri faktiškai juo rūpinosi. Iš šio prašymo taip pat matyti, kad HR, jau kelerius metus gyvenanti šiame mieste, jame verčiasi profesine veikla, o jos darbo santykiai neterminuoti. Šios aplinkybės veikiau rodo, kad kreipimosi į prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusi teisma momentu HR ir jos išlaikomas vaikas nuolat gyveno Belgijos teritorijoje. Be to, atsižvelgiant į tokio buvimo trukmę, reguliarumą ir priežastis, jis iš esmės rodo konkretaus vieno iš tėvų tam tikrą integravimąsi į socialinę aplinką, kuriai priklauso vaikas.
- 48 Be to, nors tiesa, kad tėvams gyvenant skyrium didžiausią įtaką kūdikio šeiminei aplinkai turi tas iš tėvų, su kuriuo jis nuolat gyvena, vis dėlto kitas iš tėvų taip pat priklauso šiai aplinkai, jeigu vaikas palaiko su juo reguliarius santykius. Taigi, jeigu toks ryšys egzistuoja, į jį reikėtų atsižvelgti nustatant vaiko gyvenimo centro vietą.
- 49 Kokią svarbą suteikti šiam ryšiui, priklauso nuo kiekvienos konkrečios bylos aplinkybių. Kalbant apie nagrinėjamą bylą pakanka pažymėti, jog tai, kad vaikas iš pradžių taip pat gyveno su tuo kitu iš tėvų savo įprasto buvimo mieste, ir tai, kad tas kitas iš tėvų tebegyvena šiame mieste ir kas savaitę su juo susitinka, akivaizdžiai rodo vaiko integravimąsi į abiejų jo tėvų sukurtą šeiminių aplinką šiame mieste.
- 50 Tiesa, iš prašymo priimti prejudicinį sprendimą taip pat matyti, kad vaikas MO kelis kartus – kartais iki trijų mėnesių – gyveno Lenkijoje, t. y. HR kilmės valstybėje narėje, kurioje gyvena jos šeima.
- 51 Vis dėlto šiuo klausimu nustatyta, kad tokio MO gyvenimo Lenkijoje priežastys buvo jos motinos atostogos ir švenčių laikotarpiai. Pažymėtina, kad vaikui atostogaujant su tėvais praeityje praleistas laikas kitos valstybės narės teritorijoje iš esmės laikytinas jo įprasto gyvenimo eigos atsitiktinėmis ir laikinomis pertraukomis. Taigi paprastai tokie buvimo laikotarpiai nėra lemiamos aplinkybės vertinant, kur yra vaiko nuolatinė gyvenamoji vieta. Tai, kad nagrinėjamu atveju šie buvimo laikotarpiai kartais tęsėsi kelias savaites ar net mėnesius, savaime nepaneigia šių argumentų svarbos.
- 52 Šiomis aplinkybėmis lemiamos reikšmės neturi ir tai, kad HR yra kilusi iš šios valstybės narės ir kad dėl to vaikui yra artima šios valstybės kultūra – tai, be kita ko, patvirtina jo daugiausia vartojama kalba ir jo krikšto šioje valstybėje faktas, – ir jis palaiko santykius su šioje valstybėje gyvenančiais HR šeimos nariais.
- 53 Tiesa, kad, kaip savo pastabose pabrėžė HR ir Lenkijos vyriausybė, 2010 m. gruodžio 22 d. Sprendime *Mercredi* (C-497/10 PPU, EU:C:2010:829, 55 punktas) Teisingumo Teismas konstatavo, kad į vaiko globos teises turinčio vieno iš tėvų geografinę ir šeiminių kilmę galima atsižvelgti nustatant jo, taigi ir vaiko integravimąsi į socialinę ir šeiminių aplinką.
- 54 Vis dėlto, kaip priminta šio sprendimo 41 punkte, vaiko nuolatinė gyvenamoji vieta, kaip ji suprantama pagal Reglamento Nr. 2201/2003 8 straipsnio 1 dalį, turi būti nustatoma analizuojant visas kiekvienam konkrečiam atvejui būdingas faktines aplinkybes. Taigi vienoje byloje pateiktos gairės tik atsargiai gali būti taikomos kitoje byloje.
- 55 Šiuo klausimu pažymėtina, kad byloje, kurioje priimtas 2010 m. gruodžio 22 d. Sprendimas *Mercredi* (C-497/10 PPU, EU:C:2010:829), B. Mercredi išvyko iš Jungtinės Karalystės, kur ji prieš tai gyveno su savo dukra, į Reunjono salą (Prancūzija), kai vaikui buvo tik du mėnesiai. Persikėlimo momentu

B. Mercredi buvo vienintelis asmuo, turintis vaiko globos teises, kaip tai suprantama pagal Reglamento Nr. 2201/2003 2 straipsnio 9 punktą. Kadangi kreipimosi į teismą momentu motina su dukra nurodytoje saloje gyveno tik kelias dienas, reikėjo nustatyti, ar vaiko nuolatinė gyvenamoji vieta, kaip ji suprantama pagal šį reglamentą, išliko Jungtinėje Karalystėje, ar, atsižvelgiant į minėtą geografinį persikėlimą, buvo perkelta į Prancūziją. Šiomis aplinkybėmis tai, kad B. Mercredi buvo kilusi iš šios salos, joje tebegyveno jos šeima ir jos kalba buvo prancūzų, buvo požymiai, įrodantys jos nuolatinį atsikraustymą, taigi ir jos dukros nuolatinės gyvenamosios vietos perkėlimą.

- 56 Atvirkščiai, nagrinėjamos pagrindinės bylos aplinkybėmis nustatant vaiko gyvenimo centro vietą, vaiku faktiškai besirūpinančio vieno iš tėvų geografinė kilmė ir jo palaikomi santykiai su savo šeima atitinkamoje valstybėje narėje negali nusverti objektyvių aplinkybių, rodančių, kad prašymo nustatyti tėvų pareigas pateikimo momentu vaikas su šiuo vienu iš tėvų nuolat gyveno kitoje valstybėje narėje.
- 57 Be to, dėl vaiko kultūrinių sąsajų su jo tėvų kilmės valstybe nare pažymėtina, kad tiesa, jog jos gali parodyti tam tikrą vaiko ir atitinkamos valstybės narės artumą, iš esmės prilygstantį pilietybės ryšiui. Vaiko kalbos žinios ir jo pilietybė tam tikru atveju taip pat gali būti jo nuolatinės gyvenamosios vietos požymis (šiuo klausimu žr. 2009 m. balandžio 2 d. Sprendimo *A*, C-523/07, EU:C:2009:225, 39 punktą).
- 58 Vis dėlto, kiek tai susiję su tėvų pareigomis, Reglamente Nr. 2201/2003 Sąjungos teisės aktų leidėjas šiems veiksniams suteikė tik ribotą reikšmę. Kalbant konkrečiai, pagal šį reglamentą vaiko pilietybės valstybės narės teismų jurisdikcijai pirmenybė, palyginti su jo nuolatinės gyvenamosios vietos teismų jurisdikcija, teikiama tik reglamento 12 ir 15 straipsniuose išvardytomis ribotomis aplinkybėmis ir sąlygomis.
- 59 Šis pasirinkimas grindžiamas tam tikra vaiko interesų pirmumo samprata. Iš tiesų Sąjungos teisės aktų leidėjo nuomone, geografiškai arčiausiai vaiko nuolatinės gyvenamosios vietos esantis teismas geriausiai gali įvertinti dėl jo interesų nustatytinas priemones (šiuo klausimu žr. 2009 m. gruodžio 23 d. Sprendimo *Detiček*, C-403/09 PPU, EU:C:2009:810, 36 punktą; 2010 m. liepos 15 d. Sprendimo *Purrucker*, C-256/09, EU:C:2010:437, 91 punktą ir 2017 m. vasario 15 d. Sprendimo *W ir V*, C-499/15, EU:C:2017:118, 51 ir 52 punktus).
- 60 Taigi aiškinant sąvoką „vaiko nuolatinė gyvenamoji vieta“, kaip ji suprantama pagal Reglamento Nr. 2201/2003 8 straipsnio 1 dalį, negalima teikti lemiamos reikšmės vaiko kultūrinėms sąsajoms ar jo pilietybei, nekreipiant dėmesio į objektyvius geografinius veiksnus, nes taip būtų nepaisoma Sąjungos teisės aktų leidėjo ketinimo.
- 61 Galiausiai tai, kad vaiku faktiškai besirūpinantis vienas iš tėvų galbūt ketina kartu su vaiku grįžti į savo kilmės valstybę narę, pagrindinės bylos aplinkybėmis negali turėti lemiamos reikšmės.
- 62 Žinoma, kaip priminta šio sprendimo 46 punkte, tėvų ketinimai gali būti svarbus veiksnys nustatant vaiko nuolatinę gyvenamąją vietą.
- 63 Vis dėlto, viena vertus, aplinkybė, kad vaiku faktiškai rūpinasi tik vienas iš tėvų, nereiškia, kad tėvų ketinimus visais atvejais nulemia tik to vieno iš tėvų valia. Iš tiesų, jeigu vaiko globos teisės, kaip jos suprantamos pagal Reglamento Nr. 2201/2003 2 straipsnio 9 punktą, priklauso abiem tėvams ir jie abu ketina jas įgyvendinti, reikia atsižvelgti į kiekvieno iš jų valią.
- 64 Kita vertus, bet kuriuo atveju nustatant vaiko nuolatinę gyvenamąją vietą, kaip tai suprantama pagal Reglamentą Nr. 2201/2003, daugiausia remiamasi objektyviomis aplinkybėmis, todėl šiuo klausimu tėvų ketinimai iš esmės neturi lemiamos reikšmės. Jie tam tikrais atvejais yra tik požymis, galintis papildyti nuoseklių elementų visumą (šiuo klausimu žr. 2017 m. birželio 8 d. Sprendimo *OL*, C-111/17 PPU, EU:C:2017:436, 47 ir 51 punktus).

65 Taigi vaiku faktiškai besirūpinančio vieno iš tėvų tikras ar tariamas ketinimas kartu su juo ateityje nuolat apsigyventi savo kilmės valstybėje narėje savaime negali lemti išvados, kad vaiko nuolatinė gyvenamoji vieta yra šioje valstybėje narėje. Kaip teigia Čekijos vyriausybė, pagrindinės bylos aplinkybėmis klausimo, kur buvo vaiko nuolatinė gyvenamoji vieta prašymo nustatyti tėvų pareigas vaikui pateikimo dieną, negalima painioti su klausimu dėl galimo būsimo šios nuolatinės gyvenamosios vietos perkėlimo į kitą valstybę narę. Tai, kad vaiku besirūpinantis vienas iš tėvų tą dieną ketino ateityje nuolat apsigyventi savo kilmės valstybėje narėje, neleidžia daryti išvados, kad tą dieną vaikas joje jau nuolat gyveno.

66 Atsižvelgiant į visa tai, kas išdėstyta, į pateiktus klausimus reikia atsakyti: Reglamento Nr. 2201/2003 8 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad vaiko nuolatinė gyvenamoji vieta, kaip ji suprantama pagal šį reglamentą, yra vieta, kurioje faktiškai yra vaiko gyvenimo centras. Nacionalinis teismas, remdamasis nuoseklių faktinių aplinkybių visuma, turi nustatyti, kur buvo šis centras prašymo nustatyti tėvų pareigas vaikui pateikimo momentu. Šiuo klausimu pažymėtina, kad tokioje kaip pagrindinė byloje, atsižvelgiant į nacionalinio teismo nustatytus faktus, lemiamos aplinkybės yra šios:

- tai, kad vaikas nuo gimimo iki tėvų išsiskyrimo įprastai gyveno su jais konkrečioje vietoje,
- tai, kad porai išsiskyrus vaiku faktiškai besirūpinantis vienas iš tėvų nuolat tebegyvena su juo toje vietoje ir joje vykdo savo profesinę veiklą pagal neterminuotą darbo sutartį, ir
- tai, kad toje vietoje vaikas reguliariai bendrauja su ten tebegyvenančiu kitu iš tėvų.

Tačiau tokioje kaip pagrindinė byloje nėra lemiamos šios aplinkybės:

- laikotarpiai, kuriuos vaiku faktiškai besirūpinantis vienas iš tėvų kartu su juo praleido savo kilmės valstybėje narėje per atostogas ar šventes,
- šio vieno iš tėvų kilmė, jos nulemtos vaiko kultūrinės sąsajos su šia valstybe nare ir jo santykiai su šioje valstybėje narėje gyvenančia šio vieno iš tėvų šeima,
- galimas šio vieno iš tėvų ketinimas kartu su vaiku ateityje nuolat apsigyventi šioje valstybėje narėje.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

67 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą patekusio teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (penktoji kolegija) nusprendžia:

2003 m. lapkričio 27 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 2201/2003 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų, susijusių su santuoka ir tėvų pareigomis, pripažinimo bei vykdymo, panaikinančio Reglamentą (EB) Nr. 1347/2000, 8 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad vaiko nuolatinė gyvenamoji vieta, kaip ji suprantama pagal šį reglamentą, yra vieta, kurioje faktiškai yra vaiko gyvenimo centras. Nacionalinis teismas, remdamasis nuoseklių faktinių aplinkybių visuma, turi nustatyti, kur buvo šis centras prašymo nustatyti tėvų pareigas vaikui pateikimo momentu. Šiuo klausimu pažymėtina, kad tokioje kaip pagrindinė byloje, atsižvelgiant į nacionalinio teismo nustatytus faktus, lemiamos aplinkybės yra šios:

- tai, kad vaikas nuo gimimo iki tėvų išsiskyrimo įprastai gyveno su jais konkrečioje vietoje,

- tai, kad porai išsiskyrus vaiku faktiškai besirūpinantis vienas iš tėvų nuolat tebegyvena su juo toje vietoje ir joje vykdo savo profesinę veiklą pagal neterminuotą darbo sutartį, ir
- tai, kad toje vietoje vaikas reguliariai bendrauja su ten tebegyvenančiu kitu iš tėvų.

Tačiau tokioje kaip pagrindinė byloje nėra lemiamos šios aplinkybės:

- laikotarpiai, kuriuos vaiku faktiškai besirūpinantis vienas iš tėvų kartu su juo praleido savo kilmės valstybėje narėje per atostogas ar šventes,
- šio vieno iš tėvų kilmė, jos nulemtos vaiko kultūrinės sąsajos su šia valstybe nare ir jo santykiai su šioje valstybėje narėje gyvenančia šio vieno iš tėvų šeima,
- galimas šio vieno iš tėvų ketinimas kartu su vaiku ateityje nuolat apsigyventi šioje valstybėje narėje.

Parašai.